

Wiad. entomol.	22 (1): 25-32	Poznań 2003
----------------	---------------	-------------

Nowe dane o występowaniu niektórych *Staphylinidae* (*Coleoptera*) we wschodniej Polsce

New data on the distribution of some *Staphylinidae* (*Coleoptera*)
in Eastern Poland

BERNARD STANIEC

Zakład Zoologii Instytutu Biologii UMCS, ul. Akademicka 19, 20-033 Lublin
e-mail: bledius@wp.pl

ABSTRACT: New localities for 50 species of *Staphylinidae* from Podlasie region, Lublin Uplands and Sandomierz Lowlands (E Poland) are given. Some of them are rare in Poland, and all the collected species (except of *Haploglossa gentilis* (MÄRKEL)) are recorded for the first time from the regions.

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Staphylinidae*, faunistics, new localities, E Poland.

Niżej podano nowe stanowiska 50 gatunków kusakowatych zebranych na terenie Podlasia, Wyżyny Lubelskiej i Niziny Sandomierskiej stanowiących środkową część wschodniej Polski (BURAKOWSKI i in. 1979, 1980, 1981). Wszystkie odnotowane kusakowate (oprócz *Haploglossa gentilis* (MÄRKEL)) są nowymi taksonami dla poszczególnych krain geograficznych. Części gatunkom poświęcono więcej miejsca, ze względu na rzadkość występowania lub interesujące wymagania środowiskowe. Wykaz pozostałych zamieszczono na końcu artykułu. Wszystkie okazy były łowione przez autora i znajdują się w jego zbiorach.

Thoracophorus corticinus MOTSCHULSKY, 1837

– Podlasie: Rozpłucie (FB39), 21 VI 2001, 3 exx.; w spróchniałej lipie szerokolistnej (*Tilia platyphyllos* SCOP.).

Ze względu na tryb życia i stale zmniejszającą się liczbę odpowiednich mikrośrodków (stare, spróchniałe drzewa liściaste) w Polsce chrząszcz bardzo rzadko łwiony, dotychczas odnotowany z 5 krain, ostatnio znaleziony na Wyżynie Lubelskiej (STANIEC 2001b).

Megarthus hemipterus (ILLIGER, 1794)

- Wyżyna Lubelska: Ciechanki Łańcuchowskie (FB37), 24 VIII 2001, 2 exx.; złowiony na owocniku purchawicy olbrzymiej (*Langermannia gigantea* (BATSCH) ROSTK.).

Gatunek związany z gnijącymi grzybami, w kraju nie często łowiony, znany z kilkunastu stanowisk.

Proteinus macropterus (GYLLENHAL, 1810)

- Wyżyna Lubelska: Milejów (FB37), 21 X 1999, 1 ex.; wysiany z kompostu. W Polsce chrząszcz dość rzadko spotykany, wykazany z kilkunastu krain.

Xylodromus concinnus (MARSHAM, 1802)

- Wyżyna Lubelska: Podzamcze (FB27), 19 VI 2001, 3 exx.; w dziupli lipy szerokolistnej (*T. platyphyllos* SCOP.).

Kusak związany głównie ze starymi, dziuplastymi drzewami. W Polsce znany z nielicznych i rozproszonych stanowisk.

Oxytelus rugifrons HOCHHUTH, 1849

- Nizina Sandomierska: Krzeszów (EA98), 2 VI 2000, 1 ex.; Rzuchów (FA06), 1 ex.; znaleziony na płaskich brzegach Sanu.

Chrząszcz rzadko łowiony, znany dotychczas z kilku krain, przy czym nowsze dane dotyczą Beskidu Zachodniego i Wyżyny Lubelskiej (PAŚNIK 1997; STANIEC 2001a).

Stenus aterrimus ERICHSON, 1839

- Podlasie: Bytyń (FB88), 9 IX 2001, 1 ex.; w mrowisku *Formica rufa* L.

W kraju znany z kilkunastu stanowisk, jednak ze względu na specyficzne wymagania środowiskowe (myrmekofil) takson stosunkowo rzadko łowiony.

Rugilus angustatus (FOURCROY, 1785)

- Wyżyna Lubelska: Męcierz (EB68), 3 VII 2000, 6 exx.; wysiany z mchu naniesionego przez wylew Wisły.

Kusak dość rzadko spotykany, znany z nielicznych i rozproszonych stanowisk, nowsze dane pochodzą z Roztocza i Bieszczadów (STANIEC 1996; SZUJECKI 1996).

Medon fuscus (MANNERHEIM, 1831)

- Wyżyna Lubelska: Milejów (FB37), 6 VII 2001, 1 ex.; złowiony w locie.

W Polsce gatunek rzadko łowiony, do chwili obecnej znany z kilku krain.

Medon rufiventris (NORDMANN, 1837)

- Podlasie: Pieszowola (FC40), 8 VI 2001, 1 ex.; wysiany z próchna martwego pnia dębowego w starym parku podworskim.

Relikt lasów pierwotnych (stenotop, silvicol), zasiedla stare, spróchniałe pnie drzew liściastych i iglastych (KOCH 1989). W Polsce rzadko łowiony, znany z kilku krain.

Lathrobium scutellare NORDMANN, 1837

- Podlasie: Poleski Park Narodowy, Bagno Bubnów (FB58), 22 IV 1994, 1 ex.; wysiany na brzegu torfowiska niskiego.

W Polsce chrząszcz bardzo rzadko łowiony (stenotop, higrofil), znany dotychczas z czterech krain, przy czym od ponad 40 lat nie wykazywany.

Gyrophypnus atratus (HEER, 1839)

- Podlasie: Sosnowica (FC40), 21 IX 2001, 1 ex.; złowiony w mrowisku *Formica rufa* L.

Gatunek myrmekofilny zaliczany do synchetrów, zasiedla gniazda kilku gatunków mrówek, gdzie odżywia się ich różnymi postaciami rozwojowymi. Prawdopodobnie ze względu na tryb życia takson w kraju dość rzadko łowiony, znany z nielicznych stanowisk.

Platydracus latebricola (GRAVENHORST, 1806)

- Wyżyna Lubelska: Kazimierz Dolny (EB68), 26 IV 2000, 1 ex.; wysiany z mchu u podnóża skarpy kserotermicznej, blisko brzegu Wisły.

W kraju kusak obserwowany w różnych środowiskach, lecz raczej rzadko, wykazany dotychczas z kilku krain.

Quedius cruentus (OLIVIER, 1795)

- Wyżyna Lubelska: Łańcuchów (FB37), 5 VII 2001, 1 ex.; na gnijącym żółciaku siarkowym (*Laetiporus sulphureus* (BULL.) rosnącym na wierzbie.

W Polsce stosunkowo rzadko odławiany, znany z kilkunastu krain, a ostatnio wykazany m.in. z Bieszczadów, Słowińskiego Parku Narodowego i Puszczy Białowieskiej (SZUJECKI 1996; SMOLEŃSKI 1997; DERUNKOV, MELKE 2001).

Quedius brevis ERICHSON, 1840

- Podlasie: Sosnowica (FC40), 21 IX 2001, 1 ex.; złowiony w mrowisku *Formica rufa* L.

Gatunek myrmekofilny należący do synchetrów gniazd mrówek z rodzaju *Formica* i *Lasius*. W związku z prowadzonym trybem życia kusak nie często łowiony, choć w Polsce znany z większości krain.

Quedius longicornis KRAATZ, 1857

- Podlasie: Pieszowola (FC40), 11 IX 2001, 1 ex.; wysiany ze ściółki w starym parku podworskim (drzewostan tworzą głównie dęby, lipy i graby).

Gatunek związany głównie z gniazdami drobnych ssaków. W kraju dość rzadko łowiony, ostatnio podany z Puszczy Boreckiej i Puszczy Białowieskiej (MELKE, MACIEJEWSKI 1999; DERUNKOV, MELKE 2001).

Quedius scitus (GRAVENHORST, 1806)

- Wyżyna Lubelska: Zalesie Kańskie (FB56), 18 X 2001, 2 exx.; złowiony w dziupli znajdującej się blisko podstawy częściowo spróchniałego dębu szypułkowego (*Quercus robur* L.).

W literaturze wymieniany jako chrząszcz związany ze starymi, spróchniałymi drzewami, głównie iglastymi (relikt lasów pierwotnych). W Polsce gatunek rzadko odławiany, znany z nielicznych stanowisk, ostatnio wykazany z Bieszczadów, Puszczy Boreckiej i Puszczy Białowieskiej (SZUJECKI 1996; MELKE, MACIEJEWSKI 1999; DERUNKOV, MELKE 2001).

Mycetoporus longulus MANNERHEIM, 1831

- Wyżyna Lubelska: Czumów (GB03), 5 IX 2001, 1 ex.; wysiany z mchu na brzegu torfowiska niskiego.

W kraju gatunek znany z nielicznych stanowisk.

Gyrophana joyioides WÜSTHOFF, 1937

- Nizina Sandomierska: Bolestraszyce (FA32), 27 VI 2001, 6 exx.; na grzybach w parku podworskim.

W Polsce gatunek mało znany, wykazany dotychczas z 5 krain, nowsze dane dotyczą Rostocza, Śląska Dolnego, Wyżyny Lubelskiej i Puszczy Boreckiej (BOROWIEC 1989; STANIEC 1996; MELKE, MACIEJEWSKI 1999).

Euryusa sinuata ERICHSON, 1837

- Wyżyna Lubelska: Milejów (FB37), 29 II 2000, 1 ex. – wysiany (razem z licznymi mrówkami) z próchna powalonego przez wiatr klonu pospolitego (*Acer platanoides* L.); Łysołaje (FB37), 4 IX 2001, 1 ex. – wysiany z próch-

na wyjętego z dziupli około 150-letniego platana klonolistnego (*Platanus acerifolia* WILLD.).

Relikt pierwotnych lasów liściastych, związany ze starymi, spróchniałymi, dziuplastymi drzewami. W Polsce gatunek bardzo rzadko spotykany, znany do tej pory z kilku stanowisk. Przy czym ze względu na szybkie kurczenie się odpowiednich dla tego gatunku mikrośrodków, znaczna część danych (pochodzących na ogół sprzed 70 i więcej lat) prawdopodobnie jest już nieaktualna. Nowsze informacje pochodzą jedynie z Puszczy Białowieskiej (DERUNKOV, MELKE 2001).

Falagria thoracica CURTIS, 1833

- Wyżyna Lubelska: Gródek (GB03), 17 VIII 2001, 1 ex.; złowiony do Pułapki Barbera na kserotermicznym zboczu lessowym.

W kraju gatunek znany dotychczas z 9 krain, przy czym zdecydowana większość informacji o jego występowaniu pochodzi z XIX lub z początku XX wieku. Nowsze dane dotyczą Pobrzeża Bałtyku (BOROWIEC 1989).

Atheta tmolosensis BERNHAUER, 1940

- Podlasie: Stulno (FB89), 9 IX 2001, 7 exx. (4♂♂); wysiany z wilgotnego mchu w zgłębieniu na wydmie; w bezpośrednim sąsiedztwie rośnie bór sosnowy, a w otoczeniu wilgotne łąkami doliny Bugu.

Takson określany jako stenotop i higrofil, spotykany nad brzegami rzek, wilgotnych łąkach, zwykle pod mchem, w kępach traw i w detrytusie (KOCH 1989). W Polsce gatunek bardzo mało znany, dotychczas odnotowany tylko z Puszczy Białowieskiej (DERUNKOV, MELKE 2001).

Acrotona [= *Atheta*] *silvicola* (KRAATZ, 1856)

[= *plannipenis* (THOMSON, 1855)]

- Podlasie: Pieszowola (FC40), 11 IX 2001, 2 exx.; wysiany ze ściółki w parku podworskim (w drzewostanie głównie dąb, lipa i grab).

W kraju gatunek dość rzadko notowany, znany dotychczas z kilku krain, nowsze dane dotyczą pobrzeża Bałtyku i Wyżyny Lubelskiej (SMOLEŃSKI 1997; STANIEC 2001).

Dinarda dentata maerkelii KIESEANWETTER, 1843

- Podlasie: Wołczyń (FC80), 1 ex.; złowiony w mrowisku *Formica rufa* L.

Myrmekofilny takson, związany z gniazdami mrówek z rodzaju *Formica*. W Polsce znany z nielicznych stanowisk, nowsze dane pochodzą z Puszczy Białowieskiej (DERUNKOV, MELKE 2001).

Calodera aethiops (GRAVENHORST, 1802)

- Wyżyna Lubelska: Górne (FB37), 2 IX 1999, 1 ex.; wysiany z próchna jesionu wyniosłego (*Fraxinus excelsior* L.).

Gatunek eurytopowy i higrofilny, w Polsce rzadko spotykany, znany dotychczas z kilku krain.

Oxypoda elongatula AUBÈ

- Wyżyna Lubelska: Zalesie Kański (FB56), 18 X 2001, 1 ex.; wysiany z liści w podmokłych zaroślach wierzbowych.

W kraju gatunek znany z nielicznych stanowisk w kilku krainach, nowsze dane pochodzą ze Słowińskiego P. N., Puszczy Boreckiej i Puszczy Białowieskiej (SMOLEŃSKI 1997; MELKE, MACIEJEWSKI 1999; DERUNKOV, MELKE 2001).

Oxypoda formiceticola MÄRKEL, 1841

- Podlasie: Sosnowica (FC40), 21 IX 2001, 3 exx.; złowiony w mrowisku *Formica rufa* L.

Gatunek myrmekofilny i leśny, związany z gniazdami kilku gatunków mrówek z rodzaju *Formica*. W kraju znany z nielicznych stanowisk, przy czym większość danych pochodzi z XIX i z początku XX wieku. Nowsze dane dotyczą Puszczy Boreckiej (MELKE, MACIEJEWSKI 1999).

Cratarea suturalis (MANNERHEIM, 1831)

- Wyżyna Lubelska: Łysołaje (FB37), 4 IX 2001, 8 exx.; wysiane z próchna zgromadzonego przy podstawie starego pnia platana klonolistnego (*Platanus acerifolia* WILLD.), rosnącego w parku podworskim.

Kusak choć znany w Polsce z dość licznych stanowisk, jednak nie często łowiony. Ostatnio wykazany z Puszczy Boreckiej (MELKE, MACIEJEWSKI 1999).

Haploglossa gentilis (MÄRKEL, 1844)

- Nizina Sandomierska: Wólka Biska (FA18), 4 VIII 2000, 1 ex.; złowiony w dziupli samotnie stojącej, martwej lipy drobnolistnej (*T. cordata* MILL.).

Ze względu na skryty tryb życia oraz coraz mniejszy zasób odpowiednich mikrośrodków (dziuple starych, spróchniałych drzew) chrząszcz w kraju coraz rzadziej łowiony. Znany dotychczas z nielicznych stanowisk, przy czym większość danych o jego występowaniu dotyczy dziewiętnastego i początku dwudziestego wieku. Ostatnio wykazany z Puszczy Białowieskiej (DERUNKOV, MELKE 2001).

Aleochara haematodes ripicola MULSANT et REY, 1874

- Wyżyna Lubelska: Pliszczyn (FB18), 6 VI 1999, 1 ex.; piaszczysty brzeg rzeki Ciemięgi.

Takson w Polsce niezbyt często notowany; nowsze dane pochodzą z Bieszczadów (SZUJECKI 1996).

Aleochara villosa MANNERHEIM, 1831

- Nizina Sandomierska: Wólka Biska (FA18), 4 VIII 2000, 8 exx.; złowiony w dziupli martwej lipy drobnolistnej (*T. cordata* MILL.), samotnie stojącej na terenie wsi.

Rzadko łowiony synatrop, występujący głównie w różnych, często związanych z człowiekiem pomieszczeniach zamkniętych (np. szopach, kurnikach), a także w dziuplach starych drzew. W Polsce znany dotychczas z kilku stanowisk.

Gatunkami nowymi dla Podlasia są również: *Megarthus depressus* (PAYK.) – Stulno (FB89); *Hapalaraea floralis* (PAYK.) – Pieszowola (FC40); *Hapalaraea nigra* (GRAV.) – Wołczyny (FC80); *Xylodromus depressus* (GRAV.) – Pieszowola (FC40); *Baptolinus affinis* (PAYK.) – Pieszowola (FC40); *Hypnogyra* [= *Xantholinus*] *glaber* (NORDM.) – Pieszowola (FC40); *Platydracus stercorarius* (OL.) – Stulno (FB89); *Habrocerus capillaricornis* (GRAV.) – Pieszowola (FC40); *Cypha longicornis* (PAYK.) – Stulno (FB89); *Liogluta alpestris nitidula* (KR.) – Wołczyny (FC80); *Atheta graminicola* (GRAV.) – Stulno (FB89); *Oxypoda annularis* (MANNERH.) – Stulno (FB89); *Oxypoda haemorrhoea* (MANNERH.) – Sosnowica (FC40), Wołczyny (FC80); *Aleochara brevipennis* GRAV. – Stulno (FB89); zbierane na wymienionych stanowiskach w latach 1999 – 2001.

Z kolei dla Wyżyny Lubelskiej gatunkami nowymi są także: *Hapalaraea nigra* (GRAV.) – Zalesie Kańskie (FB56); *Xylodromus depressus* (GRAV.) – Dorohusk (FB97), Podzamcze (FB27); *Cypha longicornis* (PAYK.) – Gródek (GB03), Ślipcze (KB02); *Cordalia obscura* (GRAV.) – Łysołaje (FB37); *Falagria nigra* (GRAV.) – Drewniki (FB63); *Aloconta gregaria* (ER.) – Czumów (GB03); *Dinaraea angustula* (GYLL.) – Gródek (GB03); *Acrotona laticollis* (STEPH.) – Czumów (GB03), Klarów (FB37), Ślipcze (KB02); *Oxypoda lividipennis* MANNERH. – Zalesie Kańskie (FB56); *Oxypoda haemorrhoea* (MANNERH.) – Klarów (FB37); zbierane na wymienionych stanowiskach w latach 2000 – 2001.

SUMMARY

The paper gives distribution data on 50 species of *Staphylinidae* from Podlasie region (25 species), Lublin Uplands (25 species) or Sandomierz Lowlands (4 species). These are the first records from the respective geographical regions except *Haploglossa gentilis* (MÄRKEL). The most interesting taxa are: *Thoracophorus corticinus* MOTSCH., *Medon rufiventris* (NORDM.), *Lathrobium scutellare* NORDM., *Atheta tmolosensis* BERNH. – new to Podlasie region; *Rugilus angustatus* (FOURCR.), *Medon fuscus* (MANNERH.), *Platydracus latebricola* (GRAV.), *Quedius scitus* (GRAV.), *Euryusa sinuata* ER., *Falagria thoracica* CURT., 1833, *Calodera aethiops* (GRAV.), *Oxypoda elongatula* AUBÉ – new to Lublin Uplands; *Oxytelus rugifrons* HOCHH., *Gyrophana joyioides* WÜSTH., *Haploglossa gentilis* (MÄRKEL), *Aleochara villosa* MANNERH. – new to Sandomierz Lowlands.

PIŚMIENNICTWO

- BOROWIEC L. 1989: New records of Polish *Staphylinidae* (Coleoptera). Pol. Pismo ent., **59**: 817-820.
- BURAKOWSKI M., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1979: Chrząższe *Coleoptera* – *Staphylinidae*, część 1. Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **6**: 1-310.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1980: Chrząższe *Coleoptera* – Kusakowate *Staphylinidae*, część 2. Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **7**: 1-272.
- BURAKOWSKI M., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1981: Chrząższe *Coleoptera* – *Staphylinidae*, część 3. Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **8**: 1-330.
- DERUNKOV A. V., MELKE A., 2001: *Staphylinidae* bez *Micropeplinae* i *Pselaphinae*. [W:] GUTOWSKI J. M., JAROSZEWICZ B. (red.): Katalog fauny Puszczy Białowieskiej. IBL, Warszawa: 133-147.
- KOCH K. 1989: Die Käfer Mitteleuropas. Ökologie, 1. Goecke und Evers Verlag, Krefeld. 440 ss.
- MELKE A., MACIEJEWSKI K. H. 1999: Badania nad chrząszczami (*Coleoptera*) Puszczy Boreckiej. Część V. Kusakowate (*Staphylinidae*). Wiad. entomol., **18**: 143-151.
- PAŚNIK G. 1997: Interesujące i rzadkie dla fauny krajowej gatunki kusakowatych (*Coleoptera*: *Staphylinidae*). Wiad. entomol., **16**: 69-74.
- SMOLEŃSKI M. 1997: Epigeic staphylinid communities (*Coleoptera*: *Staphylinidae*) in primary succession on coastal moving dunes of the Słowiński National Park. Pol. Pismo Ent., **66**: 45-81.
- STANIEC B. 1996: Kusakowate (*Coleoptera*, *Staphylinidae*) nowe dla Roztocza. Wiad. entomol., **15**: 55-56.
- STANIEC B. 2001a: Nowe i rzadkie gatunki kusakowatych (*Coleoptera*, *Staphylinidae*) na Podlasiu, Wyżynie Lubelskiej, Roztoczu i Nizinie Sandomierskiej. Wiad. entomol., **19**: 135-141.
- STANIEC B. 2001b: Nowe stanowisko *Thoracophorus corticinus* MOTSCHULSKY, 1837 (*Coleoptera*, *Staphylinidae*) na Wyżynie Lubelskiej. Wiad. entomol., **20**: 89.
- SZUJECKI A. 1996: Kusakowate (*Coleoptera*, *Staphylinidae*) Bieszczadów Zachodnich. Fundacja Rozwój SGGW, Warszawa. 224 ss.